

HMGS ve HAKİMLİK SINAVLARI için

CEZA HUKUKU

Genel Hükümler - Özel Hükümler

DERS NOTU

METİN KAYA

ALPEREN AKBAŞ

11. Yargı Paketi Değişiklikleri İşlenmiştir.

İMTİYAZ YAYINLARI

İmtiyaz Hâkimlik ve HMGS Ders Notları
CEZA HUKUKU - GENEL HÜKÜMLER - ÖZEL HÜKÜMLER

Metin KAYA
Alperen AKBAŞ

7. Baskı: Ocak 2026
1. - 6. Baskı: Temsil Kitap

ISBN: 978-625-96273-4-2

© Bu kitabın her türlü yayın hakkı "İMTİYAZ YAYINLARI'na" aittir. Yayınevinin yazılı izni olmadan, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Yayın Yönetmeni: METİN KAYA

Sayfa Tasarımı:
Sanem Hande Bayramoğlu Genç

Kapak Tasarımı:
Can Turan

MATBAA İLETİŞİM: ARCS Matbaacılık

Zübeyde Hanım Mahallesi
Aslanbey Caddesi Tuna Han
No: 101/2D İskitler/Ankara
Matbaa Sertifika No: 49427

Kitaba Dair Güncelleme Karekodları:

İÇİNDEKİLER

GENEL HÜKÜMLER

CEZA HUKUKU GENEL ESASLAR	1
I. CEZA KANUNUN AMACI	1
II. TEMEL TANIMLAR	2
III. CEZA HUKUKUNUN TEMEL İLKELERİ	3
IV. CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI	6
A. CEZA KANUNUN ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI	8
B. CEZA HUKUKUNUN KİŞİ BAKIMINDAN UYGULANMASI	12
C. CEZA KANUNUN YER BAKIMINDAN UYGULANMASI	16
IV. SUÇLULARIN GERİ VERİLMESİ (İADE)	24
A. YABANCI DEVLETLERİN TÜRKİYE'DEN İADE TALEPLERİ	25
B. TÜRKİYE'NİN YABANCI DEVLETLERDEN İADE TALEPLERİ	28
C. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMANIN DEVRİ / DEVRALINMASI	29
SUÇ TEORİSİ	32
I. SUÇA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR	32
I. SUÇUN UNSURLARI	33
A. TİPİKLİK	33
B. MADDİ UNSUR	35
C. SUÇUN MANEVİ UNSURU	49
D. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU	66
CEZALANDIRILABİLİRLİĞİN ŞARTLARI	79
I. KUSURLULUK	79
A. KUSUR EHLİYETİ	79
B. KUSURLULUĞU ETKİLEYEN HALLER	80
II. OBJEKTİF CEZALANDIRMA ŞARTLARI	98
III. ŞAHSİ CEZASIZLIK SEBEPLERİ	99
IV. CEZAYI KALDIRAN ŞAHSİ SEBEPLER	99
SUÇUN GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ	102
I. TEŞEBBÜS	102
A. TEŞEBBÜSÜN KOŞULLARI	104
B. TEŞEBBÜSÜN OLMADIĞI DURUMLAR	105
II. İŞTİRAK	109
A. İŞTİRAKİN KOŞULLARI	110
B. İŞTİRAK TÜRLERİ	111
C. İŞTİRAK HÂLİNDE İŞLENEN SUÇLARDA GÖNÜLLÜ VAZGEÇME	116
D. İŞTİRAKE İLİŞKİN DİĞER KURALLAR VE BAĞLILIK KURALI	118
III. SUÇLARIN İÇTİMASI	119
A. GERÇEK İÇTİMA KURALI	119
B. BİLEŞİK SUÇ	119
C. ZİNCİRLEME SUÇ (MÜTESELSİL SUÇ)	125
D. FİKRİ İÇTİMA (FARKLI NEVİDEN FİKRİ İÇTİMA)	128
E. GEÇİTLİ SUÇ	130

YAPTIRIMLAR.....	132
I. CEZALAR	132
A. HAPİS CEZALARI	132
B. ADLİ PARA CEZASI	137
C. CEZANIN BELİRLENMESİ VE BİREYSELLEŞTİRİLMESİ	139
II. GÜVENLİK TEDBİRLERİ	147
DAVA VE CEZAYI DÜŞÜREN NEDENLER	155
I. ÖLÜM	155
A. SORUŞTURMA AŞAMASINDA - ŞÜPHELİNİN ÖLÜMÜ	155
B. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA - SANIĞIN ÖLÜMÜ	155
C. İNFAZ AŞAMASINDA - HÜKÜMLÜNÜN ÖLÜMÜ	155
II. AF	155
A. GENEL AF	156
B. ÖZEL AF	156
C. GENEL AF VE ÖZEL AFTA ORTAK HÜKÜMLER	157
III. ZAMANAŞIMI	157
A. DAVA ZAMANAŞIMI	157
B. CEZA ZAMANAŞIMI	159
C. DAVA VE CEZA ZAMANAŞIMINA İLİŞKİN DİĞER KURALLAR	161
IV. ŞİKAYET- ŞİKAYETTEN VAZGEÇME	161
V. ÖN ÖDEME	163
A. ÖN ÖDEME KAPSAMINDAKİ HALLER	163
B. ÖN ÖDEME TÜRLERİ	163
C. ÖN ÖDEMeye İLİŞKİN DİĞER KURALLAR	164
VI. UZLAŞTIRMA	164
A. UZLAŞTIRMA KAPSAMINDAKİ HALLER	165
B. UZLAŞTIRMA YOLUNA GİDİLEMİYEN HALLER	165
C. UZLAŞTIRMA SÜRECİ	165
ÖZEL HÜKÜMLER	
ULUSLARARASI SUÇLAR	171
SOYKIRIM VE İNSANLIĞA KARŞI SUÇLAR	171
1. SOYKIRIM SUÇU	171
2. İNSANLIĞA KARŞI SUÇLAR	172
3. SOYKIRIM VEYA İNSANLIĞA KARŞI SUÇ İŞLEMEK İÇİN ÖRGÜT KURMA VEYA BU ÖRGÜTE ÜYE OLMA SUÇU	174
GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI VE İNSAN TİCARETİ	175
1. GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI	175
2. İNSAN TİCARETİ SUÇU	177
KİŞİLERE KARŞI SUÇLAR	180
HAYATA KARŞI SUÇLAR	180
1. KASTEN ÖLDÜRME	180
2. KASTEN ÖLDÜRMEİNİN İHMALİ DAVRANIŞLA İŞLENMESİ	184
3. İNTİHARA YÖNLENDİRME	184
4. TAKSİRLE ÖLDÜRME	185

VÜCUT DOKUNULMAZLIĞINA KARŞI SUÇLAR.....	187
1. KASTEN YARALAMA	187
2. NETİCESİ SEBEBİYLE AĞIRLAŞMIŞ YARALAMA SUÇU	190
3. TAKSİRLE YARALAMA.....	193
4. İNSAN ÜZERİNDE DENEY.....	194
5. ORGAN VE DOKU TİCARETİ	195
İŞKENCE VE EZİYET	197
1. İŞKENCE.....	197
2. EZİYET	199
KORUMA, GÖZETİM, YARDIM VEYA BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLÂLİ	200
1. TERK	200
2. YARDIM VE BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN YERİNE GETİRİLMEMESİ	200
ÇOCUK DÜŞÜRTME, DÜŞÜRME VE KISIRLAŞTIRMA	202
CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLAR.....	204
1. CİNSEL SALDIRI.....	204
2. ÇOCUKLARIN CİNSEL İSTİSMARI.....	206
3. REŞİT OLMAYANLA CİNSEL İLİŞKİ.....	208
4. CİNSEL TACİZ.....	208
HÜRRİYETE KARŞI SUÇLAR.....	210
ŞEREFE KARŞI SUÇLAR.....	224
1. HAKARET.....	224
ÖZEL HAYATA VE HAYATIN GİZLİ ALANINA İLİŞKİN SUÇLAR.....	228
MALVARLIĞINA KARŞI SUÇLAR	233
TOPLUMA KARŞI SUÇLAR	255
GENEL TEHLİKE YARATAN SUÇLAR	255
ÇEVREYE KARŞI SUÇLAR	258
KAMUNUN SAĞLIĞINA KARŞI SUÇLAR	260
KAMU GÜVENİNE KARŞI SUÇLAR.....	264
KAMU BARIŞINA KARŞI SUÇLAR.....	273
ULAŞIM ARAÇLARINA VEYA SABİT PLATFORMLARA KARŞI SUÇLAR.....	276
GENEL AHLAKA KARŞI SUÇLAR.....	277
EKONOMİ, SANAYİ VE TİCARETE İLİŞKİN SUÇLAR	279
BİLİŞİM ALANINDA SUÇLAR.....	281
MİLLETE VE DEVLETE KARŞI SUÇLAR VE SON HÜKÜMLER	283
KAMU İDARESİNİN GÜVENİLİRLİĞİNE VE İŞLEYİŞİNE KARŞI SUÇLAR.....	283
ADLİYEYE KARŞI SUÇLAR	295
DEVLETİN EGEMENLİK ALAMETLERİNE VE ORGANLARININ	
SAYGINLIĞINA KARŞI SUÇLAR	302
DEVLETİN GÜVENLİĞİNE KARŞI SUÇLAR	303
ANAYASAL DÜZENE VE BU DÜZENİN İŞLEYİŞİNE KARŞI	
SUÇLAR.....	306

GENEL HÜKÜMLER

1. BÖLÜM

CEZA HUKUKU GENEL ESASLAR

Toplumsal barışın sağlanması ve toplumun eşit ve adil bir düzen içinde yaşamasının sağlanması amacıyla yapılması ve yapılmaması zorunlu olan fiiller ve bu fiillerin yaptırımlarının sağlanması için izlenecek esaslar ceza hukukunda kendisine yer bulur. Ceza hukuku bir kamu hukuku dalıdır ve maddi ceza hukuku, usul ceza hukuku, infaz hukuku ve uluslararası ceza hukuku olmak üzere dört temel kısımdan oluşmaktadır.

MADDİ CEZA HUKUKU	USUL CEZA HUKUKU
Suçun yapısını ve koşullarını inceleyen, suç ve ceza ile ilgili esas ve kuralları belirleyen, suçun unsurlarını ve karşılığında hangi yaptırımın uygulanacağını öngören ceza hukuku alanıdır. Ceza genel hukuku ve ceza özel hukuku olarak ikiye ayrılır. Ceza genel hukukunda, suçun temel unsurları, cezalandırılma şartları ve yaptırım türleri gibi temel konular belirlenirken ceza özel hukukunda özel suç tipleri düzenlenmektedir.	Kişinin dış dünyada meydana getirdiği davranışın kanundaki tanımına göre suçu oluşturup oluşturmadığını, suç oluşmuşsa buna ilişkin yaptırımın belirlendiği, soruşturma ve kovuşturma aşamalarından oluşan ceza hukukunda belirlenen esasları hayata geçiren yargılama kuralları bütünüdür.
İNFAZ HUKUKU	ULUSLARARASI CEZA HUKUKU
Kişinin, işlemiş olduğu suç neticesinde hakkında hükmedilen kesinleşmiş mahkûmiyet hükmünün nasıl uygulanacağını, kişinin ceza infaz kurumunda kalması gereken sürenin ne olduğunu, ceza infaz kurumlarının yapısını ve koşullarını, cezanın infazına ilişkin tüm usul ve esasları belirleyen kurallar bütünüdür.	Uluslararası ceza hukuku, uluslararası toplumun tamamını ilgilendiren ağır suçların soruşturulması, kovuşturulması ve cezalandırılmasına ilişkin ilkeleri belirleyen; cezai konularda devletlerin birbirleriyle uluslararası alanda ceza adaletinin sağlanması için iş birliği yapmalarını düzenleyen uluslararası hukukun bir alt dalıdır.

I. CEZA KANUNUN AMACI

5237 sayılı TCK'ya göre ceza hukukunun amacı;

- ✓ Kişi hak ve özgürlüklerini korumak
- ✓ Kamu düzeni ve güvenliğini korumak
- ✓ Hukuk devletini korumak
- ✓ Kamu sağlığını ve çevreyi korumak

- ✓ Toplum barışını korumak
- ✓ Suç işlenmesini önlemektir.

Bu nedenle kanunda ceza sorumluluğunun temel esasları, suçlar, cezalar ve güvenlik tedbirleri türleri düzenlenmiştir.

II. TEMEL TANIMLAR

Vatandaş: Fiili işlediği sırada Türk vatandaşı olan kişidir.

Çocuk: Henüz 18 yaşını doldurmamış kişidir.

Kamu görevlisi: Kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişidir.

Yargı görevi yapanlar: Yüksek mahkemeler, adlî ve idarî mahkemeler üye ve hakimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlardır.

Gece vakti: Güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden zaman süresidir.

Silah;

1. Ateşli silahlar,
2. Patlayıcı maddeler,
3. Saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet,
4. Saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler,
5. Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddelerdir.

Basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar anlaşılır.

İtiyadi suçlu deyiminden; kasıtlı bir suçun temel şeklini ya da daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerini bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla işleyen kişi anlaşılır.

Suç meslek edinen kişi deyiminden; kısmen de olsa geçimini suçtan elde ettiği kazançla sağlamaya alışmış kişi anlaşılır.

Örgüt mensubu suçlu deyiminden; bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi anlaşılır.

KANUN'DA DOĞRUDAN TANIMLANMAYAN ANCAK BİLİNMESİ GEREKEN KAVRAMLAR;

Suç: Hukuk düzeni tarafından ceza veya güvenlik tedbiri yaptırımına bağlanan yani devletin ceza tehdidi ile yasakladığı fiildir.

Ceza: Bir ceza normunu ihlal eden kişiye devlet tarafından uygulanan yaptırımdır.

Ceza Normu: Ceza hukukunun konusunu ceza normu oluşturmaktadır. Ceza normu iki temel unsurdan oluşur. Kural (yasak) ve müeyyide (yaptırım). Kural, belirli bir davranışta bulunma emri olarak tanımlanabilir. Müeyyide ise kuralın ihlal edilmesinin hukuki sonucudur.

Nedensellik Bağı: Suçun maddi unsurlarından birisi olup hareket ile netice arasındaki objektif sebep sonuç ilişkisini ifade eder.

Kaza ve Tesadüf: Objektif kriterlere göre dikkat ve özen yükümlülüğüne uygun davranılmış olsa dahi öngörülebilir olmayan sonuçlardır.

Şahısta Hata: Failin failini, hedeflediği kişi dışında başka bir kişiye karşı gerçekleştirmesidir. failin gerçekleştirmek istediği netice ile meydana gelen ve gerçekleştirilmek istenmeyen neticenin konusu aynı niteliktedir.

Sapma Halleri: Failin suç işleme iradesinin fiile dönüştüğü sırada meydana gelen yanılmaları ifade eder ve doktrinde hedefte sapma, suçta sapma, nedensellik bağında sapma olarak ayrıma tabi tutulur.

Gerçek İçtima Kuralı: Cezai sorumluluğun belirlenmesinde esas alınan; “kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır” ilkesi olarak ifade edilen kuraldır.

Geçitli Suç: Ağır olan suçun işlenebilmesi için hafif olan suçtan geçilmesinin bilimsel bir zorunluluk olduğu, biri diğerini kapsayan iki suçun bir arada gerçekleştiği suç türüdür.

Kesintisiz Suç: Failin hareketi ile ortaya çıkan hukuksal ihlalin hemen sona ermediği, failin iradesine bağlı olarak bir süre daha devam ettiği suçlardır.

III. CEZA HUKUKUNUN TEMEL İLKELERİ

1. İnsanilik İlkesi

Hem yargılama hem de cezanın türü ve yerine getirilmesi insani olmalıdır. Anayasa’da kimseye işkence ve eziyetin yapılamayacağı, insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza ve muamelede bulunulamayacağı belirtilir. Bu ilkenin bir sonucu olarak, beden bütünlüğüne zarar veren ve ömür boyu belli haklardan mahrumiyet türünden cezalara Türk Ceza Kanunu'nda yer verilmemiştir.

2. Eşitlik İlkesi (Ayrımcılık yasağı)

Herkes kanunlar karşısında eşittir. Kişiler arasında ırk, din, dil, mezhep, milliyet, düşünce , inanç, sosyal ve sınıfsal konum vb. nedenlerle kişiler arasında ayrım yapılamaz.(TCK 3/2)

3. Orantılılık İlkesi (Cezada adalet ilkesi)

Fiilin ağırlığı ile verilen ceza birbiriyle orantılı olmalıdır. Bunu kanun koyucu takdir etmelidir.

4. Kusursuz Ceza Olmaz İlkesi

Kusursuz ceza olmaz ilkesi, sadece toplumsal düzeni ihlal eden ve kusurlu olan hareketin sahibinin cezalandırılabilceğini ifade eder.

Bir kimse ancak kendisinin neden olduğu ve neden olduğu olayda kusurlu kabul edilebildiği hal-lerde cezalandırılır; aksi takdirde ceza sorumluluğu gündeme gelmez. Kusurlu olmaktan anlaşılması gereken ise failin, işlediği fiilin hukuk düzenini ihlal ettiğini bilmesine ve aksine hareket etme imkanı olmasına rağmen bunu tercih etmemesi, hukuki ihlali gerçekleştirmeyi tercih etmesidir. Failin bu sebeple kınanabilme yargısı ise kusurluluk olarak kabul edilir. Dikkat edilmelidir ki kusurluluk suçun bir unsuru değil cezalandırılabilirliğin bir şartıdır.

Kusursuz ceza olmaz ilkesinin üç önemli sonucu vardır, bunlar;

- ✓ Kusursuz kişiye ceza verilmez.
- ✓ Kişiye verilecek ceza kusurun derecesinden az veya çok olamaz.
- ✓ Ceza hukukunda objektif sorumluluğa yer verilmez.

Gözden Kaçırma

Kişinin hareketinin bir haksızlığa neden olması tek başına yeterli değildir; aynı zamanda fiilin kusurlu olarak gerçekleşmiş olması gerekir. Ceza hukuku objektif sorumluluğu tek başına kabul etmemektedir. Neticeden sorumluluk için failin fiilini kusurlu olarak gerçekleştirip gerçekleştirmediğini araştırmaktadır. Örneğin akıl hastasının ya da algılama yeteneği gelişmemiş bir çocuğun işlediği bir yaralama fiilinden dolayı, kusuru bulunmadığından, yani bu fiilleri nedeniyle kınanamadıklarından cezalandırılmazlar.

5. Kanunun Bağlayıcılığı ilkesi

Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz. (TCK 4)

6. Cezaların Şahsiliği ilkesi

Herkes kendi fiilinden sorumludur, kimse başkasının fiili nedeniyle sorumlu tutulamaz. (TCK20/1)

Gözden Kaçırma

Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanmaz güvenlik tedbirleri uygulanabilir. (Eşya müsaderesi, faaliyetin durdurulması gibi.)

7. Özel Kanunlarla ilişkisi

Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır (TCK md.5).

8. Kanunilik ilkesi

Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hük- molunamaz (TCK md. 2/1).

Kanunilik ilkesine örnek vermek gerekirse; yürürlükteki kanunlarda alkol kullanma fiili bir suç olarak düzenlenmediği için kimsenin bu fiili sebebiyle cezalandırılmayacağı, yine yürürlükteki kanunlara göre idam diye bir cezai müeyyidenin bulunmaması sebebiyle kimsenin idam cezasına çarptırılmayacağı söylenebilir.

Kanunilik ilkesi sadece suç ve cezalar için değil güvenlik tedbirleri için de geçerlidir.

Kanunilik ilkesine bağlı olarak

- ✓ **Suç ve cezalar kanunla konulur.** Suçlar, cezalar ve güvenlik tedbirleri, yalnızca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kanun yapma usul ve esaslarına uygun olarak kabul ettiği kanunlarla ön-görülebilir. Bu bağlamda parlamento kararlarına özellikle dikkat edilmelidir zira parlamento kararları, her ne kadar TBMM tarafından düzenlenen işlemler olsa da idari düzenleyici işlem niteliğinde olup kanun gücüne sahip değildir. Bu nedenle suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereğince, parlamento kararları suç, ceza veya güvenlik tedbiri ihdas etmenin kaynağı olamaz. Uluslararası sözleşmeler ise, TBMM tarafından uygun bulma kanunu ile onaylandıkları için iç hukukun bir parçası hâline gelir ve suç ve ceza öngören hükümler içermeleri hâlinde ceza hukukuna kaynaklık edebilirler.
- ✓ **İdarenin düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza yaratılamaz.** Yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Genelge gibi idarenin düzenleyici işlemleri ile suç, ceza ya da güvenlik tedbiri yaratılamaz.
- ✓ **Örf ve adete hukukuna dayanılarak suç oluşturulamaz ceza verilemez.** Ceza hukukunda hakim önüne gelen uyuşmazlıkta örf ve âdet hukukundan (Yazılı olmayan hukuk kaynaklarından) faydalanmak yoluyla kanunda düzenleme olmayan bir boşluğu dolduramayacaktır. Yani örf adet hukuku ile suç, ceza ya da güvenlik tedbiri yaratılamaz ancak hakim, yasa metnini yorumlarken örf ve adetten faydalanabilir. Örneğin hangi sözlerin hakaret sayıldığıнын, hangi fiili davranışların cinsel taciz kapsamında yer alacağının belirlenmesinde hakim, örf ve adetten yararlanabilir.
- ✓ **Suçta ve cezada belirlilik, açıklık ve anlaşılabilirlik.** Suçun unsurlarını oluşturan tipik tanımı, suç karşılığında verilecek ceza veya güvenlik tedbiri, ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler genel, soyut ve karmaşık tanımlardan uzak; somut, açık ve herkes tarafından anlaşılır şekilde düzenlenmelidir. Örneğin aile hayatını kötü etkileyen davranışlar cezaya tabidir gibi bir suç, kişi işlemiş olduğu hakaret fiilinden dolayı münasip bir ceza ile cezalandırılır gibi bir ceza olmaz.
- ✓ **Kıyas yasağı.** Kıyas, kanunda açıkça yazılı olmayan bir eylemi, kanunda suç olarak gösterilen bir eyleme benzeterek cezalandırmaktır. Türk Ceza Kanunu'nun 2. maddesine göre "*Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz*" Ancak usul hukukunda kıyas mümkün olabilmektedir.

- ✓ **Aleyhe kanunun geriye yürütülemez.** Eylemin işlenmesinden sonra yürürlüğe giren yasa failin durumunu önceki yasaya göre daha da ağırlaştırıyorsa yani failin aleyhine ise fail hakkında sonradan yürürlüğe giren yasa hükümleri uygulanamaz. Bu durum fiilin işlendiği tarihte suç olarak tanımlanmayan fiilin sonradan suç olarak tanımlanması ya da suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılan fiilin daha sonra cezasının ağırlaşması şeklinde ortaya çıkabilir ve her iki durumda da fail aleyhe durumdan etkilenmeyecektir.

Ceza hukukunda dar veya genişletici yorum yapılabilir. Ancak genişletici yorumun kıyasa yol açmaması gerekir.

EK NOT: KABAHAHLERDE KANUNİLİK İLKESİ

- ✓ Hangi fiillerin kabahat oluşturduğu, kanunda açıkça tanımlanabileceği gibi; kanunun kapsam ve koşulları bakımından belirlediği çerçeve hükmün içeriği, idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabilir.
- ✓ Kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, süresi ve miktarı, ancak kanunla belirlenebilir.

IV. CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI

A) ASLİ KAYNAKLAR

1. Anayasa

Ceza hukukunun asıl kaynağını Anayasa oluşturur. Anayasa'da suç ve cezalara ilişkin esaslar başlığı altında çeşitli ilkleler benimsenmiştir. Bunlar;

- ✓ Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.
- ✓ Suçluluğu hükmene sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.
- ✓ Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.
- ✓ Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.
- ✓ Ceza sorumluluğu şahsidir.
- ✓ Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.
- ✓ Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.
- ✓ İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

- ✓ Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatan-daş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

Söz konusu ilkeler dışında Anayasa’da tanımlanan tüm temel hak ve hürriyetler de ceza hukuku-nun kaynağını oluşturmaktadır. Zira kanunda suç olarak tanımlanan ceza normunun hukuki konusunu hak ve hürriyetler oluşturmaktadır.

2. Kanunlar

Günümüzde 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu uygu-lanmaktadır. 5237 sayılı kanundan önce ise 1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlükteydi. İtalya’dan alınan bu kanun çağın gerekliliklerine uymaması sebebiyle yürürlükten kaldırılmış olup yerine 5237 sayılı TCK getirilmiştir. Bu bağlamda iki kanun bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Yeni Türk Ceza Kanunu’nda;

- ✓ Haksız Tahrikte, ağır tahrik – hafif tahrik ayrımı kaldırılmıştır.
- ✓ Teşebbüste eksik teşebbüs – tam teşebbüs ayrımı kaldırılmıştır.
- ✓ Cürüm - Cünha - Kabahat ayrımı kaldırılmıştır¹.
- ✓ Ağır para cezası – hafif para cezası ayrımı kaldırılmış adli para cezasına yer verilmiştir.
- ✓ Ağır hapis – hafif hapis ayrımı kaldırılmış tek tip süreli hapis cezasına yer verilmiştir.

Gözden Kaçırma

Temel kaynak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu olmak üzere, çeşitli suç tiplerinin ve yaptırımların düzenlendiği diğer kanunlar da ceza hukukunun kaynakları arasındadır. Örneğin; Türk Ticaret Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Askeri Ceza Kanunu, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Terörizmin Finansmanın Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Türk Parasının Korunması Hakkında Kanun ceza hukukunda kullanılan diğer kaynaklardır.

3. Uluslararası Sözleşmeler

Anayasanın 90. maddesine göre temel hak ve hürriyetler konusunda kanun hükümleri ile uluslararası sözleşme hükümleri arasında çatışma yaşanırsa uluslararası sözleşme hükümleri uygula-nır.

¹ Kabahatler, toplumu ilgilendiren davranış normunu aykırı hareket edildiğinde meydana gelen hukuka aykırı fiillerdir. Ancak teknik anlamda kabahatler, suç tanımına giremezler. Çünkü 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nda ayrıca düzenlenen kabahatlere karşı kanun koyucu tarafından öngörülen yaptırımlar, adli para cezası veya ha-pis cezası değil idari para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi gibi idari yaptırımlardır. Yine kabahatleri suçlardan ayıran bir diğer belirgin özellik yaptırımın idare tarafından re’sen yerine getiriliyor olmasıdır. Yani suçlarda olduğu gibi bir yargılama, kabahatler için geçerli değildir.

B) YARDIMCI KAYNAKLAR**1. Mahkeme İctihatları**

Yargılama makamlarınca verilmiş olan hükümlerdir.

2. Doktrin

Hukuk bilginlerinin, hukuki meseleler üzerindeki bilimsel çalışmaları ve fikirleridir.

V. CEZA HUKUKUNUN UYGULANMA ALANI**Zaman Bakımından Uygulama**

- ✓ Yürürlükteki Kanunun Uygulanması İlkesi
- ✓ Lehe Kanunun Geçmişe Uygulanması İlkesi
- ✓ Aleyhe Kanunun Geçmişe Uygulanması Yasağı
- ✓ Zamanaşımı Kurallarında Zaman Bakımından Uygulama
- ✓ Geçici ve Süreli Kanunlarda Zaman Bakımından Uygulama
- ✓ Ceza Muhakemesi Kurallarında Zaman Bakımından Uygulama
- ✓ İnfaz Hukuku Kurallarında Zaman Bakımından Uygulama

Zaman Bakımından Uygulama

- ✓ Genel Kural - Eşitlik İlkesi
- ✓ Cumhurbaşkanı Dokunulmazlığı
- ✓ Parleментар Muafiyet
- ✓ Diplomatik Dokunulmazlık
- ✓ Konsolosluk Muafiyetleri
- ✓ Yabancı Asker Dokunulmazlığı

Zaman Bakımından Uygulama

- ✓ Mülkîlik - Ülkesellik İlkesi
- ✓ Görev Suçları
- ✓ Şahsîlik İlkesi
- ✓ İkame Yargı İlkesi
- ✓ Evrensellik İlkesi
- ✓ Koruma İlkesi

A. CEZA KANUNUN ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI**1. Yürürlükteki Kanunun Uygulanması İlkesi**

Zaman bakımından uygulama açısından, suçlar, cezalar ve güvenlik tedbirleri aynı rejime tabidir. Ceza normlarının zaman bakımından uygulanmasında kural olarak suçun işlendiği zaman yürürlükte olan yasa dikkate alınır. İşlendiği zaman yürürlükte bulunan yasaya göre suç sayılmayan bir eylemden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. (TCK md. 7/1).

Suçun işlendiği zamanın tespitinde ise doktrinde üç farklı görüş yer almaktadır. Bunlar;

Harekete Üstünlük Tanıyan Görüş: Suç hareketin yapıldığı zaman işlenmiştir.

Neticeye Üstünlük Tanıyan Görüş: Suç sonucun gerçekleştiği zamanda işlenmiş sayılır.

Karma Görüş: Hem hareketin hem de sonucun gerçekleştiği anda suç işlenmiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Türkiye içerisinde işlenen suçlarda hareket ve sonucun farklı zamanlarda işlenmesi durumunda suçun ne zaman işlenmiş sayılacağına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Doktrinde suçun işlendiği zamanın tespitinde harekete üstünlük tanıyan görüş kabul edilmekte ve suç hareketin işlendiği tarihte işlenmiş kabul edilmektedir. Çeşitli suç tipleri açısından suçun işlendiği zamanın tespiti şu şekildedir;

Ani Suçlar: Ani suçlar, failin hareketiyle birlikte neticenin derhal gerçekleştiği ve hukuki ihlalin de bu neticeyle sona erdiği suçlardır. Bu tür suçlarda, suç hareketin gerçekleştirildiği anda işlenmiş sayılır.

Kesintisiz Suçlar: Kesintisiz Suçlar, failin hareketiyle birlikte neticenin derhal gerçekleştiği ancak hukuki ihlalin failin iradesine bağlı olarak bir süre daha devam ettiği suçlardır. Bu tür suçlarda, suç kesintinin gerçekleştiği anda işlenmiş sayılır.

Zincirleme Suç: Aynı suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda aynı kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlendiği zincirleme suçlarda suç, son suçun işlendiği zamanda işlenmiş sayılır.

İtiyadı Suç: İtiyadı oluşturan son eylemin yapıldığı günde işlenmiş sayılır.

İcrai suçlar: Suç failin yapmaması gereken hareketi yaptığı anda işlenmiş sayılır.

İhmali suçlar: Suç failin yapması gereken hareketi yapmadığı anda işlenmiş sayılır.

Teşebbüs aşamasında Kalan Suçlar: Son icra hareketinin yapıldığı anda işlenmiş sayılır.

2. Lehe Kanunun Geçmişe Uygulanması İlkesi

İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre sonradan yürürlüğe giren kanunun hükümlerinin failin daha lehine olması halinde fail hakkında sonraki kanun uygulanır ve infaz olunur.

3. Aleyhe Kanunun Geçmişe Uygulanması Yasağı

Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir sonucu olarak, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre sonradan yürürlüğe giren kanunun hükümlerinin failin aleyhine olması halinde fail hakkında önceki kanun uygulanır ve infaz olunur.

Lehe Kanunun Geçmişe Uygulanması İlkesi ve Aleyhe Kanunun Geçmişe Uygulanması Yasağının Sonuçları;

- ✓ Eylemin işlendiği sırada gerçekleştirilen fiil kanunda suç olarak tanımlanmamışsa, fail sonradan yürürlüğe giren kanuna göre cezalandırılmaz.
- ✓ Kanunda suç olarak düzenlenmiş olan eylem, fiil gerçekleştirildikten sonra suç olmaktan çıkarılmışsa fail önceki kanuna göre cezalandırılmaz.
- ✓ Fail hakkında yürürlükteki kanuna göre suç sayılan eyleme ilişkin verilen hüküm kesinleşmiş olsa bile, sonradan yürürlüğe giren kanun ile bu fiil, suç olmaktan çıkarılırsa; infaza son verilir, kesinleşmiş hüküm bütün sonuçları ile birlikte ortadan kalkar.
- ✓ Fiil önceki ve sonraki kanunlar bakımından suç olma niteliğini koruyor ise her iki kanundan lehe olan belirlenerek uygulanır ve infaz olunur.
- ✓ Türleri aynı olan cezalarda alt ve üst sınır bulunuyorsa:
 - a. Alt sınırları eşit, üst sınırları farklı cezalardan, üst sınırı az olan kanun diğerine göre failin lehinedir.
 - b. Üst sınırları eşit, alt sınırları farklı olan cezalardan, alt sınırı az olan kanun diğerine göre failin lehinedir.
 - c. Alt ve üst sınırların tümü birbirinden farklı ise her iki kanunun bütün hükümleri somut olaya uygulanarak ortaya çıkan sonuçların birbiriyle karşılaştırılması yapılarak lehe kanun belirlenir. Örneğin önceki kanun suçun alt sınırını 2, üst sınırını 5 yıl hapis, sonraki kanun alt sınırı 1 yıl, üst sınırı 6 yıl hapis olarak öngörmüşse lehe olan durum karşılaştırma yapılarak bulunur.
- ✓ Türleri farklı olan cezalarda lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir. Örneğin, Fail tarafından işlendiği sırada üç yıldan on beş yıla kadar hapis cezası öngörülen bir suçun yaptırımı, yargılama sırasında gerçekleşen değişikliklerle beş yıldan on yıla kadar hapis cezası veya on bin güne kadar hapis cezası olarak belirlenmişse lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir.

Gözden Kaçırma

Kesin hükümle sonuçlanmış olan davalarda, sonradan yürürlüğe giren bir kanunla ilgili olarak lehe hükmün belirlenmesi ve uygulanması amacıyla yapılan yargılama bakımından dava zamanaşımına ilişkin hükümler uygulanmaz.

4. Zamanaşımı Kurallarında Zaman Bakımından Uygulama

Zamanaşımına ilişkin kurallarda genel kural geçerli olup suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan kanunun uygulanması esastır. Yine ceza normlarında olduğu gibi zamanaşımına ilişkin kurallarda da yapılan kanun değişikliklerinde, failin lehine olan kural geçmişe yürürken, aleyhine olan kural geçmişe yürümez.

5. Geçici ve Süreli Kanunlarda Zaman Bakımından Uygulama

Geçici veya süreli kanunların, yürürlükte bulundukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir. Bu tür kanunlar yürürlükten kalkmış olsa dahi, yürürlükte oldukları dönemde işlenmiş suçlar bakımından uygulanmaya devam edilir. Dolayısıyla, geçici veya süreli kanunun yürürlükten kaldırılması, fail lehine bir durum oluştursa bile, bu kanunlar yürürlükteyken işlenen fiiller açısından önceki hükümler uygulanmaya devam eder.

Ancak dikkat edilmelidir ki, geçici veya süreli kanun yürürlükteyken kendi içinde bir değişikliğe uğramışsa, bu durumda değişikliğin fail lehine mi yoksa aleyhine mi olduğuna bakılır. Değişiklik fail lehine ise geçmişe uygulanır, aleyhine ise geçmişe yürütülmez.

Örneklerle Açıklamak Gerekirse;

Örnek 1: 3 aylık olağanüstü hal süresince yürürlükte olan bir kanun, “yasak bölgeye izinsiz girişi” suç olarak düzenlemiş ve bu fiil için 3 aydan 3 yıla kadar hapis cezası öngörmüştür. Bu kanunun yürürlükte bulunduğu süre içerisinde A, kanunda tanımlanan fiili işlemiş, hakkında bu fiile ilişkin yargılama söz konusu olağanüstü hal kanunu yürürlükten kalktıktan sonra başlatılmıştır. Bu durumda A, suçu geçici kanun yürürlükte olduğu dönemde işlediği için cezalandırma geçici kanuna göre yapılır; kanunun sonradan yürürlükten kalkmış olması A’nın lehine sonuç doğurmaz.

Örnek 2: 1 Temmuz 2025’te yürürlüğe giren ve 1 Temmuz 2026 tarihinden yürürlükten kalkacağı belirtilen bir kanuna göre, “Kanun’un öngördüğü sürede gelir vergisine esas kazanç beyanında bulunmayanların 1 aydan 1 yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası ile cezalandırılacağı” düzenlenmiştir. A, 10 Temmuz 2025’te gelir vergisine esas kazanç elde etmesine rağmen beyanda bulunmayarak söz konusu suçu işlemiştir. Daha sonra ilgili kanunda 1 Ocak 2026 tarihinde değişikliğe gidilmiş ve kanun maddesi, “Kanun’un öngördüğü sürede gelir vergisine esas kazanç beyanında bulunmayanların 100 güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı” şeklinde değiştirilmiştir. Bu durumda A hakkında başlatılacak yargılamada A’ya verilecek olan ceza, 100 güne kadar adli para cezası çerçevesinde belirlenecektir. Zira süreli kanun yürürlükteyken kendi içinde failin lehine olacak şekilde değişikliğe uğramıştır ve lehe kanunun geçmişe uygulanması ilkesi gereği failin sorumluluğu yeni kanuna göre belirlenecektir.

6. Ceza Muhakemesi Kurallarında Zaman Bakımından Uygulama

Ceza muhakemesine ilişkin hükümlerde derhal uygulama ilkesi geçerlidir. Bu kapsamda ceza muhakemesine ilişkin kurallarda kanun değişikliği yapılması hallerinde yeni kanunun, failin lehine veya aleyhine olup olmadığına bakılmaksızın uygulanmasına derhal başlanacaktır. Bunun sonucu olarak;

- ✓ Muhakeme işlemleri daima o işlemin yapılacağı anda yürürlükte bulunan yasaya göre yapılır.
- ✓ Yeni muhakeme normunun uygulanmasında sanığın lehine veya aleyhine olup olmadığına bakılmaz.
- ✓ Yürürlükteki yasaya uygun olarak bir kez yapılmış işlemler, sonradan yasa değişse bile geçersiz olmaz.
- ✓ Eski yasaya göre henüz yapılmamış işlemler, artık yeni yasaya göre yapılır.

7. infaz Hukuku Kurallarında Zaman Bakımından Uygulama

Kural olarak cezaların infazına ilişkin kanunlarda derhal uygulama ilkesi geçerlidir. Yani infaz kurallarında esas olan yürürlükteki kanunun uygulanması olup yeni ceza infaz normunun uygulanmasında failin lehine veya aleyhine olup olmadığına bakılmaz. Ancak bu kuralın üç istinası vardır:

- ✓ Hapis cezasının ertelenmesi
- ✓ Koşullu salıverilme
- ✓ Tekerrür

Bu üç kuruma ilişkin düzenlemelerde failin lehine olan düzenleme geçmişe uygulanacak, aleyhine olan düzenleme uygulanmayacaktır.

EK NOT; KABAHAHLERDE ZAMAN BAKIMINDAN UYGULAMA

- ✓ 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümlerikabahahtler bakımından da uygulanır. Ancak, kabahahtler karşılığında öngörülen idari yaptırımlara ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından derhal uygulama kuralı geçerlidir.
- ✓ Kabahaht, failin icrai veya ihmali davranışı gerçekleştirdiği zaman işlenmiş sayılır. Neticenin oluştuğu zaman, bu bakımdan dikkate alınmaz

B. CEZA HUKUKUNUN KİŞİ BAKIMINDAN UYGULANMASI

1. Genel Kural - Eşitlik İlkesi

Ceza hukukunda eşitlik ilkesi gereği temel kural, kanunların herkese eşit bir şekilde uygulanmasıdır. Ancak bu kuralın bazı istisnaları bulunmaktadır.

2. Cumhurbaşkanı Dokunulmazlığı

Cumhurbaşkanının sorumsuzluğu; hukuki sorumluluk ve cezai sorumluluk olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda cumhurbaşkanının hukuki sorumluluğu, sıradan bir vatandaşla eşittir. Yani cumhurbaşkanı hukuka aykırı fiillerinden dolayı tazminat sorumluluğunu taşımaktadır. Cumhurbaşkanı cezai sorumluluğu açısından ise kişisel veya göreviyle ilgili işlemiş olduğu herhangi bir suçtan dolayı sorumlu olacak ancak buna ilişkin yargılamayı yüce divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi yapacaktır. Cumhurbaşkanının yargılanması şu usule tabidir;

Soruşturma Önergesi: TBMM üye tam sayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle cumhurbaşkanı hakkında bir soruşturma açılması istenebilir.

Soruşturma Açılması: Soruşturma önergesi görüşüldükten sonra TBMM üye tam sayısının beşte üç çoğunluğuyla soruşturma açılmasına karar verilir.

Yüce Divana Sevk Kararı: TBMM üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla yüce divana sevk kararı alınır.

Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen cumhurbaşkanı seçim kararı alamaz.Yüce divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen cumhurbaşkanının görevi sona erer. Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da yukarıdaki usuller uygulanır.

3. Parlamenter Muafiyet

Mutlak ve nispi dokunulmazlık olmak üzere ikiye ayrılır. Söz konusu dokunulmazlıklardan milletvekilleri, cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar yararlanır.

a. Yasama Dokunulmazlığı – Nispi Dokunulmazlık

Seçimden önce veya sonra suç işlediği iddia edilen milletvekili, meclis kararı olmadıkça;

- ✓ Tutulamaz
- ✓ Yakalanamaz
- ✓ Sorguya çekilemez
- ✓ Tutuklanamaz
- ✓ Yargılanamaz

Yasama dokunulmazlığı kural olarak her türlü suçu kapsamaktadır. Ancak yasama dokunulmazlığının iki istisnası vardır;

- ✓ Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali,
- ✓ Seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak şartıyla Anayasa'nın 14. maddesindeki devletin bütünlüğüne ve temel hak ve özgürlüklerin yok edilmesine yönelik durumlar.

Yasama dokunulmazlığı kapsamında, milletvekili hakkında seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona erdirilmesine bırakılır. Üyelik süresince ilgili ceza zamanaşımına uğramaz.

Yasama dokunulmazlığı sürelidir. Yani, milletvekilliği sona erdikten sonra kişi bu dokunulmazlıktan faydalanamayacaktır.

Yasama dokunulmazlığı kaldırılabilir. Meclis kararıyla, her suç için ayrı ayrı olacak şekilde, milletvekilliği devam ediyorken, dokunulmazlığın kaldırılmasına karar verilebilir.

Yasama dokunulmazlığı ceza hukuku mahiyeti itibarıyla bir ceza muhakemesi engelidir.

Milletvekilleri hakkında soruşturma açılabilir, delil toplanabilir, arama, el koyma yapılabilir.

b. Yasama Sorumsuzluğu – Mutlak Dokunulmazlık

Milletvekillerinin meclis çalışmaları sırasındaki söz, oy ve düşüncelerini açıklamasından sorumlu olmamasıdır. Bu sorumsuzluk türü milletvekilinin işlemiş olduğu her suç için bir dokunulmazlık sağlamaz. Sadece tehdit ve hakaret gibi sözle işlenebilen suçları kapsar.

- ✓ Yasama sorumsuzluğundan feragat edilemez, meclis kararı ile kaldırılamaz.
- ✓ Yasama sorumsuzluğu süreklidir.
- ✓ Yani sorumsuzluk kapsamındaki bir fiilden dolayı sorumsuzluk kapsamındaki kişi hakkında, milletvekilliği sona erdikten sonra da soruşturma veya kovuşturma yapılamaz.

Yasama sorumsuzluğunun tek istisnası, meclis gizli oturum kararı almışsa buradaki söz, oy ve düşüncelerin dışarıda tekrarlanmasıdır.

Yasama sorumsuzluğu hukuki mahiyeti itibariyle bir şahsi cezasızlık sebebidir. Yani milletvekilinin işlediği fiil suç olma vasfını devam ettirmektedir ancak izlenen ceza siyaseti gereği milletvekili hakkında cezaya hükmolunmaz.

4. Diplomatik Dokunulmazlık

18 Nisan 1961 Tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi gereği, yabancı ülkede görev ile ilgili ya da görevi ile ilgili olmayan bir suç işleyen diplomat o ülkede değil kendi ülkesinde yargılanabilir.

Diplomatik dokunulmazlıktan, diplomatik temsilciler ve bunların aileleri yararlanır.

Diplomatik dokunulmazlık ceza yargılamasından bağışık tutulmanın yanında aşağıdaki hak ve yetkileri de sağlar;

- ✓ Diplomasi görevlileri görevli oldukları ülkede hiçbir nedenle gözaltına alınamaz, tutuklanamaz, üzeri aranamaz. Diplomasi görevlisi bulunduğu ülkenin güvenliği veya iç düzenine karşı suç işlerse “istenmeyen adam” sayılarak ülkeyi terk etmesi istenebilir.
- ✓ Diplomasi görevlilerinin haberleşmesi sınırlanamaz. Resmî yazışması ihlal edilemez, diplomatik çanta açılmaz.
- ✓ Diplomasi görevlilerinin misyon arşivleri ve evrakı dokunulmazdır.
- ✓ Diplomasi görevlilerinin misyon binaları ve diplomatik ajanın özel binaları dokunulmazdır.
- ✓ Diplomatik dokunulmazlıktan yararlanan kişilerin vergi ve gümrük dokunulmazlığı da bulunmaktadır.
- ✓ Diplomatlar, kabul eden devlet tarafından yargılanamaz, haklarında hukuk davası açılmaz, tanık olarak gösterilemezler. Ancak kendi ülkelerinde yargılanabilirler.

Diplomatik dokunulmazlık süreklidir, görev sona erse de devam eder.

Diplomatik dokunulmazlık ceza hukuku mahiyeti itibariyle bir şahsi cezasızlık sebebidir.

5. Konsolosluk Muafiyetleri

Konsolosların resmi görev ve eylemleri ile ilgili olarak yargı bağışıklıkları bulunmaktadır. Bu kapsamda konsolosluk görevlileri, görevleri ile ilgili işlemiş oldukları suçtan dolayı yabancı ülkede yargılanamayacak, resmi hizmete ayrılmış binaları aranamayacak, haberleşme ve arşiv kayıtlarına dokunulamayacaktır.

Ancak konsolosların görevleri dışında işlemiş oldukları ağır suçlar kapsamında yargılama bağımsızlıkları bulunmamaktadır. Yani konsolosluk görevlileri, işlemiş oldukları ağır suçlar kapsamında yargılanabilir, haklarında yakalama veya tutuklama gibi koruma tedbirleri uygulanabilir ya da bu kişiler hakkında verilmiş olan kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü infaz olunabilir.

Konsolosluk muafiyetinden; konsolosluk memurları, idari ve teknik personel, konsolosluk müstahdemleri ve bu kişilerin birlikte oturdukları aileleri yararlanır.

Yabancı ülkeyi ziyaret eden devlet başkanları, dışişleri bakanları, BM Temsilcileri, Adalet Divanı ve devleti temsil eden kimseler bu dokunulmazlıktan yararlanırlar.

6. Yabancı Asker Dokunulmazlığı

Yabancı ülkede görev yapan asker kişilerin gittikleri ülkelerin ceza yargısına tabi olmaması, Kuvvetler Statüsüne Dair Sözleşme ile tanınmıştır. Sözleşme ile yabancı asker kişilere gittikleri ülkelerde yargı bağımsızlığı tanınmıştır.

Bağımsızlıktan Yararlanacak Kişiler

- ✓ Silahlı kuvvet mensubu kişiler
- ✓ Gönderilen kuvvetlerle birlikte gelen sivil kişiler
- ✓ Asker ve sivil kişilerin eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları çocukları

Gönderen Devletin Mutlak Yargı Yetkisi

- ✓ Gönderen devleti n asker veya sivil unsurunun gönderen devletin güvenliğine karşı suç işlemesi. Devletin güvenliğine karşı işlenmiş suçlar: vatana ihanet, sabotaj, casusluk, devlet veya savunma sırlarına ilişkin kanun ihlali
- ✓ Fiilin sadece gönderen devleti n kanununa göre suç olması ya da cezayı gerektirmesi ve kabul eden devlet kanununa göre suç oluşturmaması ya da cezayı gerektirmemesi

Gönderen Devletin Öncelikli Yargı Yetkisi

- ✓ Suçun münhasıran gönderen devletin malına emniyetine veya münhasıran bu devletin kuvveti veya sivil unsuru veya mensubunun veya bir yakınının şahsına veya malına karşı işlenmiş olması
- ✓ Suçun resmî görevin ifası dolayısıyla veya resmi görev sırasında işlenmiş olması

Kabul Eden Devletin Mutlak Yargılama Yetkisi

- ✓ Suçun kabul eden devletin güvenliğine karşı olması
- ✓ Suçun kabul eden devletin kanunlarına göre cezayı gerektirip gönderen devletin kanunlarınca cezayı gerektirmemesi

Kabul Eden Devletin Öncelikli Yargılama Yetkisi

Diğer tüm hallerde kabul eden devletin öncelikli yargılama yetkisi bulunur.

C) CEZA KANUNUN YER BAKIMINDAN UYGULANMASI**1. Mülkilik – Ülkesellik İlkesi (TCK md. 8)**

- ✓ Ceza hukukunda benimsenen temel ilkedir.
- ✓ Türkiye’de işlenen suçlarda failin yabancı veya Türk olmasına bakılmaksızın Türk kanunları uygulanır.
- ✓ Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi veya neticenin Türkiye’de gerçekleşmesi hâlinde suç, Türkiye’de işlenmiş sayılır.
- ✓ Türkiye’de işlenen bir suç nedeniyle kişi hakkında yabancı bir ülkede hüküm verilmiş olsa da bu kişi Türkiye’de yeniden yargılanır.

Örnek Olaylar

- ✓ A, B'ye Gaziantep'te'de zehir vermiş, zehir etkisini Suriye'de göstermiş ve ölmüştür. Suç Türkiye'de işlenmiş sayılır. (Hareket Türkiye'de gerçekleşmiştir.)
 - ✓ A, B'ye Suriye'de zehir vermiş ve zehir etkisini Gaziantep'te göstermiş ve B ölmüştür. Suç Türkiye'de işlenmiş sayılır. (Netice Türkiye'de gerçekleşmiştir.)
- Ülke kavramı ceza hukuku bağlamında gerçek ve farazi ülke olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Gerçek ülke:

Kara ülkesi, Kara suları, Hava sahası kısmen de olsa burada işlenen suçlar Türkiye’de işlenmiş sayılır.

Farazi Ülke:

- ✓ Açık denizde veya bunun üzerindeki hava sahasında olan sivil gemi veya uçaklarda veya bunlarla
- ✓ Nerede olursa olsun askeri gemi ve uçaklarda veya bunlarla
- ✓ Kıta sahanlığı veya özel ekonomik bölgelerde buluna sabit platformlarda veya bunlara karşı işlenmiş suçlarda Türkiye’de işlenmiş sayılır.

*Gözden
Kaçırma*

Büyükelçilik ve konsolosluklar bulunduğu yer neresi ise o ülkenin toprağı sayılır. Bu nedenle büyükelçilik ve konsolosluklarda işlenen suçlar bunlar hangi ülke topraklarında ise o ülkede işlenmiş sayılır.

ÖRNEK OLAY

Bodrum Limanı'ndan kalkan ve Türk bayrağı taşıyan bir gemi Türk karasularında iken suç işlenirse suç Türkiye'de işlenmiş sayılır. (Gerçek ülke)

Bodrum Limanı'ndan kalkan ve Türk bayrağı taşıyan sivil gemi uluslararası sularda iken suç işlenirse suç Türkiye'de işlenmiş sayılır. (Farazi ülke)

Bodrum Limanı'ndan kalkan ve Türk bayrağı taşıyan sivil gemi Yunan karasularında iken suç işlenirse suç Yunanistan'da işlenmiş sayılır.

Bodrum Limanı'ndan kalkan ve Türk bayrağı taşıyan askeri gemi Fransız karasularında iken suç işlenirse suç Türkiye'de işlenmiş sayılır. (Farazi ülke)

Gözden Kaçırma

Türkiye'de işlediği (gerçek veya farazi ülke) suçtan dolayı yabancı ülkede hakkında hüküm verilmiş olan kimse, Türkiye'de yeniden yargılanır. Söz konusu kural non bis in idem ilkesinin bir istisnasıdır.

EK NOT; KABAHAHLERDE YER BAKIMINDAN UYGULAMA

- ✓ 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun yer bakımından uygulamaya ilişkin 8. maddesi hükümleri, kabahatler bakımından da uygulanır. Ancak, kanunlarda aksine hüküm bulunan haller saklıdır.

2. Görev Suçları (TCK md. 10)

Yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmiş olup da bundan dolayı bir suç işleyen kimse bu fiile ilişkin olarak yabancı ülkede hüküm verilmiş olsa bile Türkiye'de yeniden yargılanır.

Temel Kurallar:

- ✓ Suçu, Türkiye namına memuriyet veya görev yapan kişi işlemelidir. (Failin uyuğunun bir önemi yoktur.)
- ✓ Suç yabancı ülkede işlenmelidir.
- ✓ Suç, memuriyet veya görevle bağlantılı bir suç olmalıdır.
- ✓ Yabancı ülkede bu suç sebebiyle yargılama yapılmış veya yapılmamış, kesin hüküm verilmiş veya verilmemiş olması fark etmeksizin Türkiye'de yargılama yapılacaktır. (Non bis in idem ilkesinin istisnasıdır.)

**Gözden
Kaçırma**

Fail, yurt dışında işlemiş olduğu suç kapsamında yabancı ülkede yargılanmış ve bu yargılama esnasında göz altı, gözlem altı, tutukluluk gibi bir koruma tedbirine maruz kalmış ya da hürriyeti bağlayıcı ceza almış ve cezasını çekmiş ise söz konusu süreler failin, Türkiye’de görev suçları kapsamında yapılacak yeni yargılamada alacağı cezadan mahsup edilir.

Örnekler:

Almanya’da Türk konsoloslukunda çalışırken pasaport çıkarmak için ilgisinde zorla para alan bir görevli, Görevinden dolayı suç işlemiş olduğu için yabancı ülkede mahkûmiyet verilmiş olsa bile Türkiye’de yeniden yargılanır. Ancak yabancı ülkede gözaltı, gözlem altı, tutukluk ve hükümlülükte geçen süre Türkiye’de aldığı cezadan mahsup edilir. Fail suçu Türkiye zararına işlediği için Türkiye’de hakkında verilecek cezada yabancı kanun göz önünde bulundurulmaz.

3. Şahsilik İlkesi:

Şahsilik ilkesi, suçun işlendiği yere bakılmaksızın, failin veya mağdurun uyruğuna bakılarak hangi ülke kanunlarının uygulanacağını belirleyen ilkedir. Şahsilik ilkesi, faile ve mağdura göre şahsilik olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Faile Göre Şahsilik (TCK md. 11):

Vatandaşın yabancı ülkede suç işlemesi halinde Türkiye’de yargılanabilmesi faile göre şahsilik ilkesine göre mümkündür.

Temel Kurallar:

- ✓ Failin, Türk vatandaşı olması gerekir.
- ✓ Suçun, yabancı ülkede işlenmiş olması gerekir.
- ✓ Failin, suçu işledikten sonra Türkiye’ye gelmiş olması gerekir.
- ✓ Suçun TCK md. 13 kapsamındaki suçlardan olmaması gerekir.
- ✓ İşlenen suçun Türk kanunlarına göre cezasının aşağı sınırının, 1 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiriyor olması gerekir. (İşlenen suçun cezasının aşağı sınırının 1 yıldan az olması halinde yargılama yapılması, suçtan zarar görenin veya yabancı hükümetin, failin Türkiye’ye girdiği tarihten itibaren 6 aylık süre içinde şikâyet etmesine bağlıdır.)
- ✓ Bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması gerekir.
- ✓ Suçun, Türkiye’de kovuşturulabilir olması gerekir.

Örnekler:

Belçika’da yaşayan Türk vatandaşı A’nın Belçika sevgilisi tarafından bıçakla yaralayıp Türkiye’de bulunması halinde;

I. Olasılık: Hakkında Belçika’da mahkûmiyet kararı verilmemişse; Fail yabancı mağdur Türk vatandaşı olduğu için mağdura göre şahsilik ilkesi gereğince suçtan zarar görenin şikayeti etmesi halinde Türkiye’de yargılanır.

Türk vatandaşının zararına işlendiği için suç Türkiye’de verilecek cezada yabancı kanun göz önünde bulundurulmaz.

II. Olasılık: Hakkında Belçika’da mahkûmiyet verilmiş; Türkiye’de yeniden yargılama yapılamaz. Danimarka’da bulunan bir yabancının Türkiye devletinin zararına suç işlemesi halinde; Fail Türkiye’de olması halinde Adalet Bakanlığının istemiyle yargılanır. Hakkında yabancı ülkede mahkumiyet verilmiş olsa bile Türkiye’de yargılama yapılır. Türkiye zararına suç işlendiği için Türkiye’de verilecek ceza da yabancı kanun göz önünde bulundurulmaz.

Failin suçu işlediği sırada vatandaş olması yeterlidir, sonradan vatandaşlığı değişirse bile yargılaması yapılır.

b. Mağdura Göre Şahsilik (TCK md. 12/1 ve 12/2)

Yabancı ülke vatandaşının, yabancı bir ülkede Türkiye Cumhuriyeti vatandaşına, Türk Kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk kişisine veya Türkiye’ye karşı bir suç işlemesi halinde Türkiye’de yargılanabilmesi mağdura göre şahsilik ilkesine göre mümkündür.

TCK md.12’ye göre:

- ✓ Türkiye’nin zararına,
- ✓ Türk vatandaşı zararına,
- ✓ Türk Kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk kişisine karşı suç işlenmiş ise mağdura göre şahsilik ilkesi uyarınca Türkiye’de yargılama yapılabilecektir.

Temel Kurallar:

- ✓ Failin, yabancı olması gerekir.
- ✓ Suçun yabancı ülkede işlenmesi gerekir.
- ✓ Mağdurun, Türkiye, Türk vatandaşı veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir.
- ✓ Failin Türkiye’de bulunması gerekir.
- ✓ Suçun TCK md. 13 kapsamındaki suçlardan olmaması gerekir.
- ✓ İşlenen suçun Türk kanunlarına göre cezasının aşağı sınırının, 1 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiriyor olması gerekir. (Cezanın aşağı sınırının 1 yıldan az hapis cezasını gerektirdiği hallerde Türkiye’de yargılama yapılamaz.)
- ✓ Mağdur Türkiye ise Adalet Bakanlığı’nın talebi, Türk vatandaşı veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi ise ilgilinin şikâyeti gerekir. (İstisnai olarak rüşvet ve nüfuz ticareti suçlarında Adalet Bakanlığı’nın talebi gerekmez.)
- ✓ Mağdur Türk vatandaşı veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi ise yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması gerekir. Ancak mağdur Türkiye ise, yabancı ülkede hüküm verilmiş olması ya da yargılama yapılmış olması Türkiye’de yeniden yargılama yapılmasını engellemeyecektir. (Non bis in idem ilkesinin istisnasıdır.)

Örnekler:

Fransa'da yaşayan Türk vatandaşı A'nın Fransız sevgilisi B tarafından bıçakla yaralanması sonrasında B'nin Türkiye'de bulunması halinde;

I. Olasılık: Hakkında Fransa'da mahkûmiyet kararı verilmemişse; Fail yabancı mağdur Türk vatandaşı olduğu için mağdura göre şahsilik ilkesi gereğince suçtan zarar görenin şikayeti etmesi halinde Türkiye'de yargılanır. Türk vatandaşının zararına işlendiği için suç Türkiye'de verilecek cezada yabancı kanun göz önünde bulundurulmaz.

II. Olasılık: Hakkında Fransa'da mahkûmiyet verilmişse; Türkiye'de yeniden yargılama yapılamaz. Danimarka'da bulunan bir yabancıнын Türkiye devletinin zararına suç işlemesi halinde; Fail Türkiye'de olması halinde Adalet bakanlığının istemiyle yargılanır. Hakkında yabancı ülkede mahkumiyet verilmiş olsa bile Türkiye'de yeniden yargılama yapılır. Türkiye zararına suç işlendiği için Türkiye'de verilecek cezada yabancı kanun göz önünde bulundurulmaz.

4. İkame Yargı İlkesi (TCK md. 12/3)

İkame yargı ilkesi, suçun yabancı ülkede işlendiği, failin de mağdurun da yabancı olduğu hallerde belli şartların varlığı halinde gündeme gelen ve failin Türkiye'de yargılanabilmesini sağlayan ilkedir. Böyle bir ilkenin hukuk devletlerince kabul ediliyor olmasının sebebi, suçun işlendiği ülkenin yargılama yetkisi olmasına rağmen failin, herhangi bir hukuki veya fiili sebeple yargı yetkisi bulunan ülkede yargılanamıyor olmasıdır.

Temel Kurallar:

- ✓ Failin ve mağdurun yabancı olması gerekir.
- ✓ Suçun yabancı ülkede işlenmesi gerekir.
- ✓ Failin, suç işledikten sonra Türkiye'ye gelmiş olması gerekir.
- ✓ Suçun işlendiği yer devleti ile Türkiye arasında suçluların geri verilmesi anlaşmasının bulunmaması ya da suçun işlendiği yer devletin veya failin vatandaşı olduğu devletin, failin geri verilmesini talep etmemesi gerekir.
- ✓ Suçun TCK md. 13 kapsamındaki suçlardan olmaması gerekir.
- ✓ İşlenen suçun Türk kanunlarına göre cezasının aşağı sınırının, 1 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiriyor olması gerekir.
- ✓ Adalet Bakanının talebi olmalıdır.

Örnek: İngiliz vatandaşının başka bir İngiliz vatandaşına karşı İngiltere'de yağma suçu işlemiş olup Türkiye'de bulunması halinde; suç, 13. Maddede yer alan suçlardan olmadığı için suçluların geri verilmesi anlaşmasının bulunmaması veya geri verilme isteminin suçun işlendiği ülkenin veya failin uyruğunda bulunduğu devletin hükümeti tarafından kabul edilmemiş olması halinde, ikame yargı yetkisi ilkesi gereğince yargılama Türkiye'de yapılır. Fail hakkında verilecek ceza, İngiliz ceza kanunun ilgili suç için belirlediği cezanın üst sınırından fazla olamaz.